

Kdo se bojí regularizace? Rozhovor s polskou aktivistkou Lesiou Kostinou

Marie Heřmanová, Eva Dohnalová

Abstrakt:

Lesia Kostina se narodila na Ukrajině, ale už téměř 10 let žije v Polsku. Posledních 7 let byl její pobyt i její práce v Polsku ilegální – to se ale změnilo regularizací¹ v roce 2012. Lesia byla jedna z těch, kteří ji odvážně prosazovali a nakonec uspěli. Rozhovor o tom, jaké jsou podmínky neregulérních migrantů v Polsku a jak překonat strach ze státního aparátu a policie a vystoupit aktivně za svá práva.

Mohla byste nám popsat, jak to vypadalo v Polsku v té době, kdy jste se rozhodli bojovat o regularizaci. Jaká byla situace neregulérních migrantů v Polsku? Kolik jich tam bylo?

L: Pokud jde o čísla, tak to je velice těžký odhad. Můžeme říci 50 tisíc, 100 tisíc, ale neexistují žádná data ani statistiky, které by ukazovaly, kolik bylo legálních a nelegálních migrantů². Je to velice těžké zjistit. Pokud jde o situaci migrantů, ta je vždycky složitá a těžká. Potkáváme lidi na ulici, ale vidíme jenom člověka a nevíme, kdo je zač, jestli je to migrant, nebo není nebo jestli je to migrant legální nebo nelegální. Migrant je sice hezké slovo, ale obnáší především problémy. Většinou se lidé stanou nelegálním migrantem z velice vážných důvodů, není to jen proto, že se člověk rozhodne, že teď bude migrant. Většinou se nerozhodují tak, že prostě nechají svou rodinu, svůj aktuální život a prostě se rozhodnou někam odjet a zapomenout na vše. Vždy je to výsledek nějaké těžké situace. Migranti se zároveň nacházejí v složité situaci, především pokud se jedná o ty ilegální. V Polsku je to

¹ Zatímco čeština používá pojem regularizace, v polštině je obvyklejší termín „abolice“, viz dále v textu.

² Autorky rozhovoru preferují pojem „neregulérní“ migranti vzhledem k předchozí poznámce, v přepisu ale ponecháváme výraz „nelegální“ pro větší srozumitelnost.

těžké například se zdravotní péčí - ilegální migrant neplatí odvody na zdravotní pojištění, a přece je to člověk, který může onemocnět. Ale nepůjde za doktorem, protože nemá pojištění, nepůjde na žádný úřad, protože se vždy musí prokázat nějakým průkazem totožnosti, a jakmile se zjistí, že nemá vízum, tak je ohrožen deportací.

Kolik kolem vás bylo lidí, kteří zaštitili myšlenku regularizace?

L: Ilegálních migrantů je v Polsku velké množství, to můžeme říci otevřeně. Ale ta skupina lidí, která bojovala za regularizaci, měla maximálně deset lidí. Většina byla z Ukrajiny a všichni jsme byli nelegální migranti.

Velmi nás tady v Česku zajímá, jak se zapojují samotní migranti. Můžete víc popsat, jak jste se organizovali?

L: V praxi to vypadalo tak, že jsem se seznámila s jednou kamarádkou v obchodě, prohodily jsme pár slov, a ukázalo se, že jak ona, tak já jsme v Polsku nelegálně. A tak jsme začaly vytvářet takovou síť kamarádů, známých a jejich známých, a ptaly jsme se, jestli se nechtějí připojit k této iniciativě. Z té skupiny lidí, o které jsme věděli, že jsou v Polsku nelegálně, jsme našli jen desítku lidí, kteří té myšlence věřili a byli ochotní za ní bojovat. Bylo mezi námi mnoho lidí, kteří se na to vykašlali a říkali, že to nemá šanci uspět.

Jak to pokračovalo dál? Co byly další kroky, jak se Vám povedlo dosáhnout tak velkých úspěchů?

L: V té skupině se, popravdě řečeno, jen dva odhodlali pro tu aktivitu, a to jsem byla já s kamarádkou. Daly jsme dohromady dopis, který jsme poslaly na organizaci FROG. Její předsedkyně řekla: Holky, pusťte se do toho, my vám nějak pomůžeme. Tak jsme k sobě začaly přitahovat další nevládky a měli jsme vždy brainstorming. Z toho vznikly nějaké myšlenky, které vedly k dalším aktivitám.

Jak se to rozvíjelo dál?

L: My jsme byly takovým motorem celé té akce, hodně z té práce udělaly organizace, které se k nám připojily. Veškeré nápady jsme konzultovaly s právníky, se speciální asociací právní intervence, konzultovaly jsme je dokonce s poradcem prezidenta polské republiky, takže se do toho projektu zapojilo hodně lidí. Naše byla koncepce a myšlenka, která pro nás byla klíčová. My jsme to chtěly dotáhnout do úspěšného konce hlavně proto, že jsme chtěly domů.

Můžete nám říci více k té legislativě? Za co konkrétního jste bojovali? Za jaký typ regularizace?

L: V roce 2007 byla v Polsku první amnestie, první abolice. Nebyla úspěšná, zaznamenali jsme velice malé množství žádostí o amnestii. Důvodem byla příliš přísná kritéria. Takže jsme vlastně bojovali za to, aby kritéria z abolice z roku 2007 byla mírnější, aby byla přístupnější pro větší množství lidí. Vybojovali jsme to, že v roce 2012 v nové amnestii stačilo doložit pobyt na území Polska, stačilo, že člověk ukázal pas, kde bylo razítko, že člověk překročil hranici a od té doby je v Polsku, a bylo to vlastně to jediné, co se muselo dokázat. Přitom v roce 2007 byla ta kritéria mnohem více restriktivní. Tehdy člověk musel dokázat, že má právní titul k bytu, kde žije, musel tam mít trvalé bydliště, deset let nepřetržitý pobyt na území Polska a pracovní smlouvu. V roce 2007 to bylo prostě nesmyslné, protože když je člověk ilegální migrant, což znamená, že nemá vízum, tak mu nikdo nedá trvalé bydliště a nikdo mu nedá ani právní titul k bytu, natož aby dostal pracovní smlouvu bez víza.

V roce 2007 tedy prý dostalo amnestii 40 lidí...

L: Bylo 81 žádostí a asi 11 ji dostalo. V roce 2012 těch žádostí bylo 9 555 a podle mých údajů byly asi všechny přijaty a vyřešeny kladně. Bylo jen malé množství těch, kteří ji nedostali.

To znamená, že kdokoliv mohl v roce 2012 dostat amnestii, nebo tam byly nějaké podmínky?

L: Žádost na úřad mohl podat každý, tam nebylo žádné omezení, ale ta amnestie byla rozdělena na dvě varianty; velkou a malou amnestii. Velká byla pro lidi jako já, kteří byli v Polsku nepřetržitě pět let a více. Tito lidé na základě abolice dostali přechodný pobyt. Pro lidi, kteří byli v Polsku ilegálně méně než pět let, byla možnost odjet domů bez deportace. Museli opustit Polsko, ale nebyla to deportace z právního hlediska. Většina lidí byla právě pod těch pět let, takže mnoho lidí odjelo z Polska. V praxi to bylo tak, že když člověk podal žádost na úřad, tak dostal do pasu razítko a datum toho razítka platilo jako datum, od kterého pobývá legálně v Polsku. Hodně lidí už nechtělo mít žádný trvalý nebo přechodný pobyt, prostě chtěli odjet domů.

A ti lidé, kteří byli déle než pět let, dostali přechodný nebo trvalý pobyt?

L: Všichni dostali přechodný pobyt na dva roky s pracovním povolením, přičemž když člověk za ty dva roky pracoval řádně, odváděl daně, tak měl poté nárok na dalších pět let, ale zase jen na přechodný pobyt.

Jakou formou byla regularizace vyhlášena? Byl to přímo zákon?

L: Byl to aboliční zákon. Abolice je vnitrostátní záležitost a každý stát rozhoduje sám o tom, jestli abolicí provede, nebo ne.

Regularizace podle toho zákona tedy byla jednorázová?

L: Byla to jednorázová záležitost a nevím, jak to bude vypadat v budoucnu. Všechno záleží na cizinecké policii.

Jak to je v tom zákoně formulované? Je tam časové ohraničení?

L: Ten zákon přesně říkal, pro koho platí abolice. Bylo tam vymezené období, bylo to pro migranty, kteří pobývali na území Polska, myslím si, od 30. Listopadu 2007 – přesně si to nepamatuji – do 1. ledna 2012.

Jak si vysvětlujete, že byla politická vůle vůbec pro regularizaci? Jak jste zmínila to Portugalsko, to je naprostá výjimka, ale zejména ty nové země Evropské unie se k tomu staví úplně jinak...

L: Já si myslím, že to je politický problém - a my jsme z toho udělali ještě větší problém, začali jsme dělat takzvaně vlny. A zároveň si myslím, že Polsko je slušná země, kde se dodržují lidská práva, kde se k lidem přistupuje normálně. Neříkám, že to platí vždy, samozřejmě vím i o případech, kdy se Polsko dostalo do střetu s Evropskou unií právě v souvislosti s lidskými právy, byly i nějaké sankce ze strany EU, ale myslím si, že obecně se tam přistupuje k lidem slušně.

Vy jste byla aktivní už v tom roce 2007?

L: V té době jsem byla už v Polsku ilegálně, ale ještě jsem se nijak neaktivizovala. Po té první amnestii v roce 2007 bylo v Polsku vlastně ticho – média se tomu nevěnovala, vyšel jeden malý článek jenom s informací, že to proběhlo a pro koho je to určené, jinak nic. My jsme hodně medializovali – mluvilo se o tom v televizi a v rádiu, takže se o tom hodně lidí dozvědělo. Ale musím přiznat, že ne tolik lidí toho zatím využilo a to nevím úplně proč.

Můžete více popsat svojí osobní motivaci, proč jste se do toho pustila?

L: Pro mě byla nejdůležitější motivací rodina, chtěla jsem se s nimi vidět. Byla jsem v Polsku 7 let ilegálně, takže jsem je 7 let neviděla. A taky byl pro mě velký problém ten pocit ohrožení – nemohla jsem jít k doktorovi, nechodila jsem ven, bála jsem se jít někam do veřejného prostoru, že tam bude policie a bude po mně chtít doklady...takže jsem za těch 7 let

nebyla ani jednou třeba v kině nebo v zoologické zahradě, dělala jsem všechno proto, abych se vyhnula veškerým kontaktům se státními orgány. Každý den jsem žila v ohrožení a tenhle pocit mi potom způsobil i depresi, že mě mohou jednoho dne chytit na ulici, zavřít a deportovat a moje děti zůstanou bez maminky. To mě úplně paralyzovalo. Já jsem třeba nezvedala vůbec telefonáty z Ukrajiny, protože jsem byla přesvědčená, že se stalo něco hrozného a že se budu muset sebrat a hned tam odjet. A zároveň bylo mojí osobní motivací i to, že jsem chtěla v Polsku zůstat, chtěla jsem tam normálně žít a fungovat jako normální člověk. Zároveň musím přiznat, že žiju v Polsku už 8 let a neumím si představit, že se na Ukrajinu vrátím. Moje děti už se tam určitě nevrátí, ale já zas nemůžu říct, co bude – čeká mě stáří a je to můj domov, to nejhezčí místo na světě, kde jsem měla rodinu, moje vlast. A je to něco, z čeho jsem nadšená, že teď se tam můžu kdykoliv vydat.

A jak to teď zpětně po roce hodnotíte, ten proces?

L: Určitě ta abolicie zanechala pozitivní stopu pro celou komunitu, je to dobré řešení. Ale pak je i ta horší stránka - mnoho lidí chtělo více než ty dovolené dva roky, sice byla ta možnost si po dvou letech zažádat o prodloužení na pět let, ale mnoho lidí vědělo, že to se jim nepovede. Takže se na to vykašlali, protože ty dva roky jim za to nestály, báli se, že po dvou letech stejně přijde policie. Další problém je, že když člověk dostane pobyt na dva roky, tak si nemůže zařídit živnostenské oprávnění, nemůže podnikat, k tomu ten přechodný pobyt nestačí - to je další problém, který se musí vyřešit, tak teď dáváme dohromady nějaké nápady k tomuto tématu.

Zajímalo by nás také téma domácí práce. V České republice pracují tisíce žen jako domácí pracovnice, mnoho z nich i v pozici ilegality. Ale česká vláda se tomu odmítá věnovat, v létě odmítli podepsat dohodu Mezinárodní organizace práce a zkrátka se tváří, že Česka se tato problematika vůbec netýká. Zajímalo by nás tedy, jaká je Vaše zkušenost s domácí prací, jaká je Vaše kvalifikace a proč jste se v Polsku začala živit zrovna jako domácí pracovnice?

L: Já jsem vzděláním a povoláním ekonom. Ale pro domácí práce jsem se rozhodla proto, že to bylo hned dostupné, prostě ta práce byla, tak jsem jí začala dělat a teď otevřeně říkám, že jsem uklízečka a nestydím se za to. Já jsem spokojená, je to můj koníček a nemyslím si, že bych se za to měla stydět. Ale v Polsku je taky problém, že hodně žen takto pracuje nelegálně, mnohé také v sektoru péče o seniory. V Polsku byl přijat zákon, který umožňuje do 3 let věku dítěte zaplatit chůvu a náklady platí stát a já doufám, že se tohle povede prosadit i pro uklízečky a pro pečovatelky o seniory. Právě teď vlastně spouštíme takovou kampaň, aby tahle výhoda byla i pro jiné ženy a to by pak hodně pomohlo i tomu, aby nemusely pracovat nelegálně.

A co byste třeba z Vaší zkušenosti doporučila pracovnícím v domácnosti v Česku, které se ocitly v nějaké těžké situaci?

L: Víte co...(směje se), oni si za to ty ženský občas taky můžou samy! Situace je složitá, já taky pracovala bez smlouvy a to je potom těžké si něco vynutit. Ale já jsem vždycky říkala – tolik a tolik na hodinu, chceš víc hodin, musíš víc zaplatit! Ženy nejsou zvyklé být v tomhle aktivní a stát si za svými právy a to je chyba. Vše je to o komunikaci. Takže moje rada je – nebojte se!

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Text byl přeložen v rámci projektu „Zahraniční zaměstnanci na trhu práce“, který realizuje Sdružení pro integraci a migraci ve spolupráci s Organizací pro pomoc uprchlíkům a Multikulturním centrem Praha. Mezinárodními partnery projektu jsou Caritasverband für die Diözese Osnabrück z Německa a Anti - Slavery International z Velké Británie.